

Historia filozofii starożytnej. T. 1, Od początków do Sokratesa

OD POCZĄTKÓW DO SOKRATESA

WPROWADZENIE:

POWSTANIE, NATURA ORAZ ROZWÓJ FILOZOFII I SPEKULATYWNYCH PROBLEMÓW STAROŻYTNOŚCI

I. POWSTANIE FILOZOFII W GRECJI

1. Filozofia jako twór geniuszu greckiego; 2. Bezpodstawność tezy o domniemanym pochodzeniu filozofii ze Wschodu; 3. Specyficzne przekształcenie teoretycznej wiedzy egipskiej i chaldejskiej pod wpływem ducha greckiego; 4. Wnioski

II. FORMY ŻYCIA DUCHOWEGO GREKÓW, KTÓRE PRZYGOTOWAŁY POWSTANIE FILOZOFII

1. Poematy Homera; 2. Bogowie religii publicznej i ich relacja do filozofii; 3. Religia misterii: wpływ orfizmu na ukształtowanie się problematyki filozofii starożytnej; 4. Warunki polityczne, społeczne i ekonomiczne, które sprzyjały powstaniu filozofii u Greków

III. NATURA I PROBLEMY FILOZOFII STAROŻYTNEJ

1. Cechy charakterystyczne filozofii starożytnej; 2. Problemy filozofii starożytnej

IV. OKRESY FILOZOFII STAROŻYTNEJ

CZĘŚĆ PIERWSZA:

JONSCY I ITALSCY FILOZOFOWIE PRZYRODY PROBLEMATYKA PHYSIS, BYTU I KOSMOSU

SEKCJA PIERWSZA:

ZAPOWIEDŹ PROBLEMATYKI KOSMOLOGICZNEJ

I. MITY TEOGONICZNE I KOSMOGONICZNE

SEKCJA DRUGA:

MILEZYJCZYCY I HERAKLIT

I. TALES

1. Filozoficzne twierdzenia przypisywane Talesowi; 2. Znaczenie terminu «zasada»; 3. Zasadą jest woda; 4. Inne twierdzenia Talesa

II. ANAKSYMANDER

1. Bezkres jako zasada i jego cechy; 2. Powstanie wszystkich rzeczy z bezkresu; 3. Nieskończona liczba światów i powstanie naszego świata

III. ANAKSYMENES

1. Zasada pojęta jako powietrze; 2. Powstawanie rzeczy z powietrza; 3. Stosunek Anaksymenesa do jego poprzedników

IV. HERAKLIT Z EFEZU

1. Wieczna zmienność wszystkiego; 2. Stawanie się jako walka przeciwieństw oraz ich ukryta harmonia (synteza przeciwieństw); 3. Ogień jako zasada wszystkiego; 4. Dusza

SEKCJA TRZECIA:

PITAGOREIZM

I. DLACZEGO MÓWIMY OGÓLNIE O PITAGOREJCZYKACH, A NIE O

POSZCZEGÓLNYCH PITAGOREJCZYKACH - CECHY SZKOŁY PITAGOREJSKIEJ

II. NOWY SPOSÓB ROZUMIENIA ZASADY

1. Liczba zasadą wszystkiego; 2. Elementy liczby: podstawowe przeciwieństwo i harmonia; 3. Przejście od liczby do rzeczy; 4. Utworzenie pojęcia «kosmosu»: świat jest «po-rządkiem»
- III. WIARA PITAGOREJSKA: CZŁOWIEK, JEGO DUSZA I JEJ PRZEZNACZENIE
- IV. STRUKTURALNE APORIE PITAGOREIZMU
1. Aporie dotyczące Boga i tego co boskie; 2. Aporie dotyczące duszy

SEKCJA CZWARTA:

KSENOFANES I ELEACI

I. KSENOFANES

1. Ksenofanes a eleaci; 2. Krytyka pojmowania bóstw i obalenie założeń tradycyjnej religii; 3. Bóg i to co boskie według Ksenofanesa; 4. Fizyka Ksenofanesa; 5. Idee moralne

II. PARMENIDES

1. Trzy drogi badań; 2. Droga bezwzględnej prawdy; 3. Droga błędu; 4. Trzecia droga: możliwe do przyjęcia wytłumaczenie zjawisk i parmenidejska «doksja»; 5. Strukturalna aporia filozofii parmenidejskiej

III. ZENON Z ELEI

1. Powstanie dowodzenia dialektycznego; 2. Dialektyczne argumenty przeciw ruchowi; 3. Dialektyczne argumenty przeciw wielości; 4. Znaczenie Zenona

IV. MELISSOS Z SAMOS

1. Usystematyzowanie filozofii eleackiej; 2. Atrybuty bytu i sposób ich uzasadnienia; 3. Wykluczenie sfery doświadczenia i «doksja»

SEKCJA PIĄTA:

PLURALIŚCII EKLEKTYCZNI FILOZOFOWIE PRZYRODY

I. EMPEDOKLES

1. Cztery «elementy»; 2. Miłość i nienawiść; 3. Sfajros i kosmos; 4. Poznanie; 5. Dusza i to co boskie; 6. Aporie filozofii Empedoklesa

II. ANAKSAGORAS Z KLADZOMEN

1. Homoiomerie; 2. Boski umysł; 3. Aporie filozofii Anaksagorasa

III. ATOMIŚCI

1. Odkrycie atomów pojętych jako zasady; 2. Atomy, ruch mechaniczny i konieczność; 3. Człowiek, dusza, to co boskie; 4. Poznanie; 5. Etyka demokrytejska

IV. EKLEKTYCZNI FILOZOFOWIE PRZYRODY

1. Zjawisko eklektyzmu i upadek filozofii przyrody; 2. Diogenes z Apollonii i jego historyczne znaczenie; 3. Archelaos z Aten

CZĘŚĆ DRUGA:

SOFIŚCI - PRZEJŚCIE OD FILOZOFII PRZYRODY DO FILOZOFII MORALNEJ

SEKCJA PIERWSZA:

GENEZA I NATURA PROBLEMATYKI MORALNEJ

I. DLACZEGO FILOZOFICZNY PROBLEM CZŁOWIEKA NIE POJAWIŁ SIĘ RÓWNOCZEŚNIE Z PROBLEMEM KOSMOSU

II. KILKA ROZRÓŻNIEŃ TERMINOLOGICZNYCH I POJĘCIOWYCH ISTOTNYCH DLA ZROZUMIENIA PROBLEMATYKI ETYCZNEJ

III. REFLEKSJA MORALNA PRZED POJAWIENIEM SIĘ FILOZOFII MORALNEJ

SEKCJA DRUGA:

SOFIŚCI

I. POWSTANIE, NATURA I CELE RUCHU SOFISTYCZNEGO

1. Znaczenie terminu «sofista»; 2. Powody powstania sofistyki; 3. Indukcyjna metoda dociekań sofistycznych; 4. Praktyczne cele sofistyki; 5. Zapłata pieniężna pobierana przez sofistów; 6. Panhelleński duch sofistyki; 7. Oświeceniowy charakter greckiej sofistyki; 8.

Różne nurty sofistyki

II. PROTAGORAS

1. Zasada «homo-mensura»; 2. Zasada dwóch sprzecznych ze sobą sądów i jej zastosowanie; 3. Nauczanie «cnoty» i znaczenie tego terminu; 4. Ograniczenie znaczenia zasady «homo-mensura»; 5. Utylitarystyczne podłoże filozofii Protagorasa; 6. Stanowisko Protagorasa odnośnie do bogów

III. GORGIASZ

1. Zanegowanie prawdy; 2. Nic nie istnieje; 3. Gdyby nawet był istniał, byłby niepoznawalny; 4. Nawet gdyby był mógł być poznany, byłby niewyraźny; 5. Ucieczka na płaszczyznę doświadczenia i sytuacji; 6. Retoryka i wszechmoc słowa; 7. Słowo i poetyckie oszustwo

IV. PRODIKOS Z KEOS

1. Odkrycie synonimiki; 2. Utylitaryzm etyczny i mit «Heraklesa na rozdrożu»; 3. Bogowie jako ubóstwienie tego co użyteczne

V. HIPPIASZ I ANTYFONT

1. Naturalistyczny nurt sofistyki; 2. Metoda wiedzy encyklopedycznej Hippiasza (polimathia); 3. Przeciwwstawienie sobie «nomos» i «physis»; 4. Radykalizacja przeciwieństwa między «nomos» i «physis» u Antyfonta; 5. Naturalistyczny kosmopolityzm i egalitaryzm

VI. ERYŚCII SOFIŚCI POLITYCY

1. Cechy erystyki; 2. Tezy głoszone przez sofistów polityków

VII. PODSUMOWANIE SOFISTYKI

CZĘŚĆ TRZECIA:

SOKRATES I SOKRATYCY MNIEJSI. POWSTANIE FILOZOFII MORALNEJ

SEKCJA PIERWSZA:

SOKRATES. ODKRYCIE ISTOTY CZŁOWIEKA

I. KWESTIA SOKRATYCZNA I PROBLEM ŹRÓDEŁ

II. ETYKA SOKRATEJSKA

1. Stosunek Sokratesa do filozofii «physis»; 2. Odkrycie istoty człowieka; 3. Uściślenia i świadectwa odnoszące się do nowej sokratejskiej koncepcji «psyche»; 4. Nowe znaczenie «arete» i przewrót na skali wartości; 5. «Paradoksy» sokratejskiej etyki; 6. Panowanie nad sobą, wewnętrzna wolność i autarkia; 7. Przyjemność, pożytek i szczęście; 8. Przyjaźń; 9. Polityka; 10. Rewolucja bez przemocy

III. TEOLOGIA SOKRATEJSKA I JEJ ZNACZENIE

1. Stanowisko Sokratesa wobec problematyki teologicznej; 2. Bóg jako Inteligencja wyznaczająca cel i jako Opatrzność; 3. «Daimónion» Sokratesa; 4. Relacje między teologią a etyką Sokratesa

IV. DIALEKTYKA SOKRATEJSKA

1. Protreptyczna funkcja metody dialogicznej; 2. Sokratejska niewiedza; 3. Ironia sokratejska; 4. Element elenktyczny i maieutyczny; 5. Czy Sokrates jest twórcą logiki?

V. APORIE I OGRANICZENIA STRUKTURALNE SOKRATYZMU

SEKCJA DRUGA:

SOKRATYCY MNIEJSI

I. KRĄG SOKRATYKÓWI SZKOŁY SOKRATYCZNE MNIEJSZE

II. ANTYSTENES I ZAŁOŻENIE SZKOŁY CYNICKIEJ

1. Związki Antystenesa z Sokratesem; 2. Orędzie wolności i wyzwolenia; 3. Wyzwolenie od pożądań i przyjemności; 4. Wyzwolenie ze złudzeń stwarzanych przez społeczeństwo i gloryfikacja trudu; 5. Antystenes twórcą cynizmu

III. ARYSTYP I SZKOŁA CYRENAIKÓW

1. Związki Arystypa z Sokratesem; 2. Teoretyczne założenia cyrenaizmu ; 3. Hedonizm cyrenaików; 4. Zerwanie z «etosem» miasta-państwa (427)

IV. EUKLIDES I SZKOŁA MEGAREJSKA

1. Filozofia Euklidesa jako próba połączenia eleatyzmu i sokratyzmu; 2. Składnik eleacki; 3. Składnik sokratejski; 4. Wypośrodkowanie między eleatyzmem a sokratyzmem i jego znaczenie; 5. Megarejska erystyka a sokratejska dialektyka

V. FEDON I SZKOŁA W ELIDZIE

VI. PODSUMOWANIE ODNOŚNIE DO SOKRATYKÓW MNIEJSZYCH

DODATEK PIERWSZY:

ORFIZM I NOWOŚĆ JEGO PRZESŁANIA

1. Zachowana literatura orficka i jej wartość
2. Istotna nowość orfizmu
3. Orfizm i wiara w metempsychozę
4. Cel ostateczny duszy według orfizmu
5. Orficka teogonia, mit o Dionizosie i Tytanach oraz geneza pierwotnej winy, którą dusza musi odpokutować
6. Orfickie wtajemniczenia i oczyszczenia

DODATEK DRUGI:

UŚCIŚLENIA DOTYCZĄCE PODSTAWOWYCH CECH GRECKIEGO ROZUMIENIA FILOZOFII

1. «Cały» byt przedmiotem filozofii starożytnej
2. Filozofia jako podstawowa potrzeba ducha ludzkiego
3. Kontemplacja bytu celem filozofii
4. Praktyczno-moralna wartość filozofii: greckie «theorein» nie jest myśleniem czysto abstrakcyjnym, lecz myśleniem, które głęboko oddziałuje na życie etyczno-polityczne
5. Filozofia a «eudaimonia»
6. Radykalna ufność greckiego filozofa w możliwość osiągnięcia prawdy i życia w prawdzie
7. Uwagi o metodzie filozofii starożytnej